పండుటాకు సవ్వడి చేయకుండా రాలి కిందపడింది.

చెట్టును ఓదార్చటానికన్నట్లు చిటారు కొమ్మను చివురుటాకు ఉదయాతపంలో మిలమిల లాడింది. మనిషిలాంటి రానిచెట్టు! ఒక్కో ఆశ రాలిపోతూంటే, కొత్త ఆశకు మోసులు వెలార్చే చిన్న ఓదార్పు చాలు . . . మనిషి పెరిగిపోతూనే ఉంటాడు. బ్రతుకు సాగుతూనే ఉంటుంది. అలా పెరిగి పెరిగీ పెద్దదై పచ్చని ఆకుల గుబురులతో నిండుగా నిలబడి ఉంది రావిచెట్టు.

రావిచెట్టు కొమ్మలో కాకి గూడు కట్టుకొన్నది. అప్పుడే కళ్లు తెరిచిన కృష్ణసుందర కాకబాలలు ఎర్రని నోళ్లు తెరిచి "కా! కా!" అంటూ గోలపెడుతున్నాయి. తల్లికోసం చేసే ఆక్రందనాలు అవి! పిల్లలదగ్గిర కాకమ్మ లేదు. అదెక్కడుంటేనేమి? దాని చూపు

పిల్లల కడుపులమీదనే కదా!

రోడ్డుకవతల రావిచెట్టులోని కాకిపిల్లలను చూస్తూ కొంతసేపు గడపలో నిలబడ్డాను. అమ్మకోసం అవి అలా కంఠశోష పెడుతూఉంటే ఎంతో ముచ్చట వేసింది. నల్లటి కాకిపిల్లలు ఎంతో అందంగా కనిపించాయి. స్వభావాలలో ఏది మేలిమేదో నాకు తెలియదు. ఒకటి మాత్రం నిజం. అనుకంప జీవుని హృదయ నేత్రానికి సులోచనం వంటిది. ఆ సులోచనంలో ఆర్తులు, అనాథలు, బలహీనులు, బాధాసర్పదష్టులు అందగాళ్ళుగా, పూజనీయులుగా కనిపిస్తారు. పరమేశ్వరా! పుట్టిన ప్రాణికి బ్రతకడానికి ఏమి ఇవ్వాలో నీకు తెలుసు!. . . ఈ కళ్ళజోడు కంటే మిన్న కోరదగింది ఇంకేదీ లేదు.

కాకిలాంటివాణ్ణి. కాళ్ళు ముడుచుకుని గూట్లో కూర్చుంటే కడుపు గోల పెడుతుంది. ఇల్లు విడిచి, చరచరా సాగి, రెండో గంట మోగుతుండగా బడి చేరుకున్నాను. హెడ్మాష్టరుగారి గదిలో గోడగడియారంలో గంట ఎనిమిదైంది.

మాంసకృత్తులు మొదలైన ఏడు రకాల పదార్థాలు సంపూర్ణంగా ఉన్న ఆహారమే తినాలంటుంది శాస్త్రం. ఏది దొరికితే అది తింటున్నాడు మనిషి, అదైనా తినకుంటే చస్తాడు గనక!. . . బడికి బడితోట, ఆటమైదానము ముఖ్యం అన్నది ఒక నిబంధన! అవి లేకుంటే జరగదా అని సవాలుచేసే బడులు పేదవారిసంఖ్యలా అనల్పం! తోటలూ వద్దు, మైదానాలూ వద్దు. పొద్దున పిల్లలందరూ చేరి సామూహికంగా ప్రార్థన చేసుకోడాని కింత చోటు! అమ్ములో కుక్కిన బంకమన్నులా ఊరి నడిబొడ్డున రెండంతస్తుల మేడ. అలలు విరుచుకు పడినట్లు మూడు వైపులా క్రిక్కిరిసిన ఇళ్ళు. ముందరి వైపున దుమ్ము నిండిన రోడ్డు. అప్పుడప్పుడు రోడ్డులో నిలుచున్న కుర్రాళ్ళను కేకలేసి బడిలోకి తరుముతూ గస్తీ తిరిగే బస్సులు. ఈ పరిస్థితులలో ఎవరి తరగతిలో వారు ప్రార్థన చేసుకోవడం తప్ప గత్యంతరం లేదు. కింద కొన్ని, పై అంతస్తులో కొన్ని మొత్తం పదిహేను రకాల ప్రార్థనలు ఒక్కసారిగా వ్యాపించాయి.

నాది, కింద రోడ్డును అనుకొని ఉన్న తరగతులలో ఒకటి. పిల్లలందరూ ముక్తకంఠంతో పాట అందుకున్నారు.

"...గోల్కొండ నీ రత్నకోశమట!
కోహినూరు నీ జడలో పువ్వట!
తాజమహలు నీ దివ్యభవనమట!
ఆహా! నీ భాగ్యమె మాతా!
నమో హిందుమాతా! సుజాతా!
నమో జగన్మాతా!"

మనిషి మట్టిబొమ్మ! మృత్తికను బొమ్మగా మలిచేవాడు బ్రహ్మదేవుడైతే, ఆ బొమ్మకు కళ్ళు అమర్చి, మనస్సు నిచ్చేవాడు ఉపాధ్యాయుడు! విద్య నేత్రంగాను, దేశభక్తి మనస్సుగాను కలవాడే నిజమైన మనిషి. పసిపిల్లలకు చదువుతోబాటు దేశభక్తిని రంగరించి పోసే ఉపాధ్యాయుని జీవితమే ధన్యం! 'దేశమును ప్రేమించుమన్నా, మంచియన్నది పెంచుమన్నా! దేశమంటే మట్టికాదోయ్, దేశమంటే మనుషులోయ్!'

నవ్వే పెదవులు ఏడ్చే కళ్ళు

మనిషి శక్తి సామర్థ్యాలు కళ్ళలో ప్రస్ఫుటంగా ప్రతిబింబిస్తాయి. అతని మనోగత భావాలు పెదాలపై దోగాడడం సహజం. నవ్వే పెదవులకు కాస్త పైగానే ఏడ్చే కళ్ళు వుంటాయి. ఆ రెంటినీ సమన్వయం చేసుకుంటే జీవితానికి అర్థం స్ఫురిస్తుంది . . . బ్రతుక్కి అన్వయం లభిస్తుంది.

కలువకొలను సదానంద

. . . ఈ పసివాళ్ళయినా పెరిగి పెద్దవాళ్ళయ్యాక దేశాన్ని ప్రేమిస్తారేమోనని ఆశ!

నల్లబల్లమీద తేదీ వ్రాసి, ఫ్యాను తెచ్చి యిచ్చిన అటెండెన్సురిజిస్టరులో హాజరు గుర్తించి, పాఠం చెప్పడానికి సిద్ధమౌతున్నాను. నేర్పడానికి ముందు 'ఎందుకు నేర్పుతున్నాను?' అని ప్రశ్నించుకోమన్నారు ఓ ఇన్స్పెక్టరుగారు. అయ్యా, బ్రతకటానికి నేర్పుతున్నాను. కాదంటే, బ్రతుకును సుగమంగా నడుపుకోవడమెట్లో నేర్పుతున్నాను. జీవులపాలిటి మహమ్మారి బ్రతుకు! ఈ మహమ్మారికి, జీవునికి నడుమ ఆది, అంతములేక జరుగుతూన్న భీషణ సంఘర్షణకు వేదికే ఈ విశ్వం!

కుర్చీలో కూర్చుంటే, ఎట్టఎదట రోడ్డులో తెరమీది బొమ్మల్లా కొన్ని దృశ్యాలు కనిపించి, మాయమై పోతూంటాయి. మిఠాయి అమ్మేవాడు, చేగోడీ అమ్మేవాడు రోడ్డుకు అవతలివైపున నిలుచుని, పిల్లలకు ఎప్పుడు విరామవేళ అవుతుందా అని ఎదురు చూస్తున్నారు. కుష్ఠురోగుల బృందం ఒకటి చేతిడబ్బాల మీద దరువు వేసుకుంటూ, గొంతెత్తి పాడుకుంటూ సాగిపోయింది. క్రిక్కిరిసిన ప్రయాణీకులతో ఒక బస్సు బరువుగా కదిలిపోయింది. రోడ్డువార దొమ్మరివాళ్ళు మకాం వేశారు. కుర్రవాడు ధణధణమంటూ డప్పు వాయిస్తున్నాడు. ఆ చప్పుడుకు అనుక్రమంగా సాధనవల్లగానీ అలవడని అదో రకమైన గొంతుకతో జనాన్ని ఆకర్షింప జూస్తున్నది ఓ ఆడమనిషి. మగవాడు మట్టి త్రవ్వి గడ పాతుతున్నాడు.

చెట్టున మాగిన పండు. పండు పక్కనే వాలుతుంది చిలక. అంతటి వరం మనిషికెక్కడిది? వాడి బ్రతుకు దొమ్మరి ఆటలాంటిది. పిల్లిమొగ్గలు వేయాలి. తాటిమీద నడవాలి. గడవేసి ఆడాలి. గారడీలు చేయాలి. కూటికోసం ఎన్ని విద్యలు నేర్వాలి!

బయట హెడ్మాష్టరుగారి గొంతు వినిపించింది.

"అయ్యా! ఇది బడి. మా పనులు జరగాలి! ఆ చివరి కెళ్ళండి!"

దొమ్మరివాళ్ళు వినయంగా మూటాముల్లె సర్దుకుని, బడి ముందరనుంచి వెళ్ళిపోయారు.

తెరమీదికి మరో బొమ్మ వచ్చింది.

పనికిరాక దిబ్బలో పారవేసిన ఓటిదీపంలాంటి కుటుంబం. చేతులు తోటకూరకాడల్లా వేలాడిపోగా, తలను మగవాడి భుజంమీద ఆనించిన స్త్రీ. ఆమెను పొదివి పట్టుకుని మెల్లగా నడిపిస్తూ ఉన్న మగవాడు. వారివెంట చేయి చేయి కలిపి నడుస్తూన్న ఇద్దరు చిన్నపిల్లలు. ఈ దృశ్యం కనులబడిన వెంటనే ఒక ఊహాచిత్రం మనసులో మెదిలింది. కరువుపిశాచి కాలికి గజ్జెకట్టి ఆడగా, బ్రతుకు మూడు పూవులూ ఆరుకాయలుగాసే సస్యశ్యామల సీమలకు ఊరు ఊరంతా వలస పోతున్నది. అందరిలో కలిసి నడవలేక, ముందు కురికిన వారితో పరుగందుకోలేక, తోడులేక, నీడలేక, వెనుదిరిగి చూచే దిక్కులేక, అలిసి, సొలిసి, నిరాశా శృంఖలాలు కాళ్ళను కదలనీయకపోగా నడిఎడారిలో నిలిచిపోయిన దైవోపహతులు!

చెట్టుమీదికి పాకిన తీగె మొదలు తెగి కూలిపోయినట్లు చూస్తూ ఉండగానే ఆ స్త్రీ మగవాడి భుజం మీదినుంచి జారి, నేలమీదికి వాలిపోయింది. కుర్చీలోంచి లేచి గడపదగ్గిరకి పరుగుతీశాను. అంతే. శీఘ్రంగా వారిచుట్టూ వానమబ్బుల్లా జనం మూగారు. హోరు వానలా జనంలో కోలాహలం చెలరేగింది. ఆ స్త్రీని రెండు చేతులతోనూ ఎత్తుకొన్న మగవాడు గుంపును చీల్చుకుని బయటకు వచ్చాడు. బడి గోడకింద నీడలో ఆమెను వెల్లకిలా పరుండబెట్టాడు. "ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్ళవయ్యా!" అన్నారెవరో చుట్టూ మూగిన గుంపులో నుండి.

పరదేశి పలకలేదు. భుజానికి తగిలించుకున్న జోలెను కిందికి జారవిడిచాడు. అందులోనుంచి చిరుగుల పాత చీర ఒకదాన్ని బయటకు లాగాడు. నేలమీద పడుకున్న స్త్రీమీద గొంతువరకు చీర కప్పాడు. చీరలోనుంచి ఒక సన్నటి పేలిక చింపి ఆమె కాలి బొటనవేళ్ళు రెంటినీ చేర్చి కట్టాడు. ఆమె తలవైపున చతికిలబడి "ఇంకే ఆస్పత్రికి తీసుకెళ్ళమంటారు, బాబూ!" అంటూ గొల్లుమన్నాడు. అతని ఏడుపు చూచి హడలిపోయిన పిల్లలిద్దరూ కెవ్వుమంటూ అతన్ని వాటేసుకున్నారు. అతని దుఃఖం ఇనుమడించింది. పిల్లల ఏడుపు అంతకు రెట్టింపయింది.

"ఊరుకోండి, నాయనా! ఏడవకండమ్మా, ఏడవకండి!"

"నువ్వేడవకయ్యా!"

"ఏడవను! ఏడవను!" అంటూ పరదేశి ఏడుస్తూ

వాయిదాలమీద ట్రాన్సిస్టర్

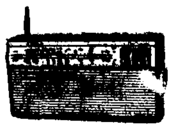

ప్రపంచ ప్రసిద్ధమైన 'నేషనల్ డీలక్స్' 3 బాండ్లు, అఖిల ప్రపంచ, పోర్టబుల్ ట్రాన్సిస్టర్ రు. 10/-ల నెలసరి వాయిదాలమీద పొందండి. ప్రతి పల్లెకు, పట్టణానికి పంపవచ్చును. వ్రాయండి.

MUSIC & SOUND (A.P.W.B.-10)
Post Box 1576, Delhi-6.

ఉచితము ! ఉచితము !

తెల్ల మచ్చలు

మా ప్రఖ్యాతి వహించిన **"Swetari"** ప్రత్యేక ఔషధము తెల్లమచ్చలను సులభముగ పోగొట్టుటలో 1925 సం. నుండి ప్రఖ్యాతి వహించి యున్నది. మూడు రోజులు వాడినంతనే మచ్చల తెలుపుతనం, కొన్ని రోజులలో సమూలంగా నాశనము చేయుగల శక్తి కలిగియున్నది. ఉచితంగా ఒక పాకెట్ మందు యివ్వబడును. నకలులను చూచి మోసపోకండి.

KRISHNA CHANDRA VAIDYA.
(A.V.) P.O. Katri Sarai (Gaya)

కావలెను

జపాన్ ఆర్ట్ చీరెలు, టెరిలిన్ సూటింగులు, రెడీమేడ్ దుస్తులు, శాలువలు, నైలన్ సాక్సుకు ఆర్డర్లు సేకరించుటకు నెలకు రు. 650/-లు, లేక మంచి కమిషను మీద సేల్సుమన్ ఉద్యోగము ఖాళీ కలదు. శాంపిళ్ళకు వ్రాయండి:

FOREIGN AGENCIES (66),
Box 1456, Delhi-6.

ఎలెక్ట్రిక్ అండ్ రేడియో ఇంజనీరింగ్ కోర్సు

ఎలెక్ట్రికల్ ఇంజనీరింగ్, రేడియో రిపెయిరింగ్, ఎస్సెంబ్లింగ్, ఎలెక్ట్రికల్ సూపర్వయిజరీ, వైరింగ్ వగైరా యొక్క పూర్తి గైడు. (800 చిత్రపటములు.) రు. 12—50. వి. పి. పోస్టేజి రు. 2/—.

Sulekha Book Depot (E)
Aligarh

చెంపలు తుడుచుకున్నాడు. ఏడుపు మానాడు. పిల్లల్ని సముదాయించటానికి కొంతసేపు పట్టింది. వారి కన్నీళ్ళు తుడిచి పక్కన కూర్చోబెట్టుకున్నాడు. అతను.

ఆమె కురులను సవరించి "మంగీ! నా మంగీ!" అంటూ ముఖంమీదికి వంగి ముద్దిడుకోబోయి, ఆగాడు. చుట్టూ ఉన్న జనాన్ని చూచి మానుకున్నాడు.

"ఆమె నీకేమౌతుంది?" అని అడిగారు గుంపులో ఒకరు.

"నా భార్య, బాబూ!"

"ఏమామెకు?" అన్నా రింకొకరు.

"జబ్బు చేసింది!"

"మీ దే ఊరు?" అని ఒక ప్రశ్న.

"ఏం చేస్తూంటావు?" అని మరో ప్రశ్న.

పరదేశి దేనికీ జవాబివ్వలేదు. మోకాళ్లమీద తల వాల్చి కూర్చుని, ఆమె ముఖంమీద ముసిరే ఈగలను తోలుతూ, ఆ ముఖంలోకి తదేకంగా చూస్తున్నాడు.

అతనిది దాదాపు ఏభై ఏళ్ల వయస్సు. గుబురుగా పెరిగిన తల ఎండిపోయిన చెరువులో పాచిలా పిడుచ గట్టుకు పోయింది. పంటితో చీకి పారవేసిన తాటిపండు లాంటి గడ్డం. ఎండవానల తాకిడికి తల ఒగ్గి జడత్వమే తానై నిలిచిన గండశిలలాంటి దృఢవదనం. ఆ ముఖంలో రాయలసీమ రాళ్ళబావుల్లా ఆశ అడుగంటిన లోతైన కళ్లు. మాసిపోయిన గోచికట్టుమీద ముతక చొక్కా తొడుక్కున్నాడు. చీకుచింతల కొరడా దెబ్బలతో కృశించిపోయిన అతని శరీరంలో దార్ఢ్యం ఇంకా నశించి పోలేదు.

ఇద్దరు పిల్లల్లో ఒకతె ఆడపిల్ల. మరొకడు మగపిల్లవాడు. ఆ అమ్మాయికి ఐదేళ్లుంటాయి. దుమ్ము పేరుకుపోయి, రంగు మాసిపోయిన చింకిపావడ మాత్రం కట్టుకొన్నది. చీకిపొదలా ఉన్న తల. కళ్లల్లో పొదలోపల చీకటిలాంటి జంకు. ఆ అమ్మాయి చేతితో మట్టిని కెలికి బొమ్మరిల్లు కట్టుకుంటూంది.

అబ్బాయి మూడేళ్ల వాడు. దిసమొలతో ఉన్నాడు. పెద్ద పొట్టతో, సన్నటి కాళ్లు చేతులతో, చీపురుపుల్లలు గుచ్చిన బుడ్డనంకాయలా ఉన్నాడు. జోలెలో ఉన్న కంచం లాక్కుని, అందులో మట్టి పోసుకుని "అయ్యా! బువ్వ!" అంటున్నాడు.

జోలెలో ఏవో పాతపేలికలున్నాయి. రెండు మూడు గిన్నెలున్నట్టున్నాయి. నీళ్లు పట్టుకోటానికి పనికివచ్చే సత్తుడబ్బా బయటికి కనిపిస్తూంది.

ఎండ చురుకెక్కుతూ ఉంది. దుమ్ము నిండిన రోడ్డు. రోడ్డు పక్కన శవం. శవం దాపున కూర్చున్న దీనులు!. . . చదువులన్నీ విని ఒంటబట్టించుకొన్న పాఠశాలా భవనం ఆ దీనుల కింత వీడనిచ్చి 'చదువుల సారం ఇదే' నని చెప్పక చెబుతున్నది.

బయట నిలబడ్డ హెడ్మాస్టరుగారు పరదేశికి కర్తవ్యం బోధించారు. "ఇదిగో, అబ్బీ! కింద బట్ట పరుచు!"

పరదేశి అర్థం కానట్లు చూశాడు.

"చెప్పినట్టు చెయ్యవయ్యా! నాలుగు పైసలైనా రాలుతాయి!"

గదిలోకి వచ్చి కూర్చున్నాను. "దయయే దైవము" అన్న సర్వమత సామరస్య సూత్రం గోడమీద స్పష్టంగా వ్రాయబడి ఉన్నది. దైవమెక్కడున్నాడు? జీవుని హృదయంలో! దయలేనివాడు నాస్తికుడు!

పాఠం జరగలేదు. కుర్రవాళ్లను అదుపులో పెట్టడం కష్టసాధ్యమై పోతున్నది. వీలు చిక్కినప్పుడల్లా ప్రతివాడు బయటికి తొంగిచూడటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. విశ్రాంతిగంట కొట్టేవరకు ఓపిక పట్టమని, వ్రాతపనికి పురమాయించాను.

హెడ్మాస్టరుగారు గదిలోకి వచ్చారు. "చూడండీ! పిల్లలవద్ద పైసలుంటే, వాళ్లిచ్చినంతా వసూలు చేసి ఆ శవానికి వేయించండి!" అన్నారు. తామే స్వయంగా అన్ని తరగతుల్లోకి వెళ్ళి, అందరికీ చెప్పివచ్చారు.

"ఒరే పిల్లలూ! ఆవిడెవరో పాపం, మన బడి ముందర పడి చచ్చిపోయింది. ఆ శవాన్ని మనం బ్రతికించలేము. అలా అని ఊరుకుంటామా? మన చేతనయింది మనం చేయాలి! ఒక్క పూట పిప్పరమెంట్లు కొనకుంటే మనం చచ్చిపోతామా? పిప్పరమెంట్లు కొనటం మాని ఆ రెండు పైసలూ వాళ్లకిస్తే, ఆ పసిబిడ్డలు ఈ ఒక్కరోజైనా తిని బ్రతుకుతారు. బ్రతికున్నవాణ్ణి చావనివ్వకుండా ఆదుకుంటే, చచ్చిన వాణ్ణి బ్రతికించినంత పుణ్యం!"

పిల్లలవద ఉన్న పైసలన్నీ ఒక్కచోట చేరాయి. ఆ అర్ధరూపాయి డబ్బా తీసి ఓ కుర్రవాడి చేతికిచ్చి, బయట శవంపక్కన పరిచిన బట్టమీద వేసి రమ్మన్నాను. ఇలా అన్ని తరగతుల డబ్బా కలిపితే ఆరేడు రూపాయలు రావచ్చు. హెడ్మాస్టరుగారికి ఈ సదాలోచన సమయం మించిపోకముందే కలగటం మేలైంది. వీథిలో బారులుతీరి కూర్చున్న దుకాణదారులకు బడిపిల్లల జేబులపైనే కన్ను!

మళ్లీ గడపలోకి వచ్చి నిలుచున్నాను. ఎక్కడికో వెళ్లవస్తూన్న స్కూలు ప్యూను కనిపించాడు. "ఎక్కడికెళ్లావు?" అని అడిగాను.

"మునసబుగారింటికి వెళ్తొస్తున్నాను, సార్!"

శవం దగ్గిర అతను లేడు. పిల్లలు మాత్రమే కూర్చుని ఉన్నారు. శవంచుట్టూ మూగిన గుంపు పలచబడింది. దారినిపోయేవారు అక్కడ క్షణకాలం ఆగి, ముందుకు సాగిపోతున్నారు. అప్పుడప్పుడూ ఒకటి రెండు పైసలు బట్టమీద పడుతున్నాయి. గదిలోకి వచ్చి కూర్చున్నాను.

విరామసమయానికి సూచనగా గంట మోగింది. పిల్లలందరు బయటకు పరుగులు తీశారు. ప్యూను వచ్చి, "సార్! మిమ్మల్ని హెడ్మాస్టరుగారు రమ్మంటున్నారు" అన్నాడు.

వీథిలోకి వచ్చాను. పరదేశి గుడ్లనీరు కుక్కుకుంటూ తన భార్యశవాన్ని పూలసరాలతో అలంకరిస్తున్నాడు. దారిద్ర్యం ముదుసలిని పీడించినంతగా యువకుణ్ణి పీడించలేదు. మధుబాండాన్ని తలదన్నే మధురవాంఛలు తనకు బాసటగా ఉండగా పడుచువాడు దారిద్ర్యబాధను సరకు చేయడు. ఆమె తన జీవితంలోకి అడుగిడిన వేళ ఈతడు ఈ పూలతోనే ఆమెకు స్వాగతమిచ్చి ఉంటాడు. ఆమె కొప్పునిండుకు పూలు తురిమి, కొసరి కొసరి ఆమె వలపుతేనెలను చవిచూచి ఉంటాడు. ఇప్పుడీ పూలతోనే ఆమెకు వీడ్కోలిస్తున్నాడు! స్నేహాలు పూలసరాల్లా కలుసుకుంటాయి. స్మృతులు సువాసనల్లా మిగిలిపోతాయి.

హెడ్మాస్టరుగారి గదిలోకి వెళ్లాను. మునసబుగారు వచ్చి కూర్చొని ఉన్నారు. "అతన్ని రమ్మన్నావా?"

అన్నారు హెడ్మాస్టరుగారు ప్యూనుతో.

"వస్తున్నాడు, సార్!"

జోడించిన చేతులతో పరదేశి లోపలికి వచ్చాడు.

"నీ పేరేమి?" అన్నారు మునసబుగారు.

"పెద్ది గంగడు, స్వామీ!"

"ఏ ఊరు?"

"నాకు ఊరేమిటి, బాబూ!"

"మీ స్వగ్రామం. నువ్వు పుట్టి పెరిగిన ఊరు?"

"కదిరి."

"అనంతపురం జిల్లా కదూ?"

"ఔనయ్యా!"

"చనిపోయింది నీ భార్యేనా?"

"ఔను."

"ఆమె పేరు?"

"మంగమ్మ."

"ఎలా చనిపోయింది?"

"మూడు రోజులుగా దానికి జబ్బు, బాబూ! తెల్లారే ఈ ఊళ్లో రైలు దిగాము. ఆస్పత్రికి నడిపించుకు పోతూంటే ఇక్కడే పోయింది."

"ఎలా జీవనం చేసుకునేవాళ్లు మీరు?"

"కూలీనాలీ చేసుకునే వాళ్లం, బాబూ! అదీ దొరక్కపోతే బిచ్చమెత్తుకునే వాళ్లం!"

"నీకు కావలిసిన వాళ్లెవరయినా ఉన్నారా?"

"ఎవరున్నారు? ఇంక నా బిడ్డలున్నారు!"

మునసబుగారు పుల్ల విరిచినట్లు గబగబా ఈ ప్రశ్నలడిగారు. "సరేనండీ! నేను చెబుతాను. అలా అర్జీ వ్రాయండి!" అన్నారు.

హెడ్మాస్టరుగారు నా చేతికి కాగితం అందించారు. నా దస్తూరీ బాగుంటుందని కొన్ని సమయాల్లో ఆయన నన్ను ఇలా పిలిపించడం కద్దు. మునసబుగారు చెబుతుండగా, తన భార్య శవానికి సంస్కారం జరిపించ వలసిందిగా గంగయ్య మునసబుగారిని కోరుతున్నట్లు అర్జీ వ్రాశాను. అందులో గంగయ్య ఎడమచేతి బొటన వ్రేలిగుర్తు వేయించుకొని మునసబుగారు వెళ్లి పోయారు.

నేను నా గదికి వెళ్లాను. పిల్లల్ని ప్రశ్నలు, జవాబులు వ్రాయమన్నాను.

ప్రశ్నకు సమాధానం వెతుక్కోవడం జిజ్ఞాసువు లక్షణం. మానవసంపర్కం లేని జీవజాతులలోని సమతా లక్షణం మానవసమాజంలో ప్రాథమికంగా నైనా కానరాకపోవడానికి హేతువేమి? ఇన్ని ఇళ్లున్నాయి. గంగయ్య ఎందుకు రోడ్డులో నిలబడ్డాడు? ఇందరు పిల్లలు బట్టలు కట్టుకుని బడికి వచ్చారు. గంగయ్య కూతురెందుకు చిరిగి వాడిన, అరిటాకులాంటి మురికి బట్ట కట్టుకొన్నది? ఊరిచుట్టూ పంట పొలాలున్నాయి. ఊరినిండా దుకాణాలున్నాయి. గంగయ్య కొడుకెందుకు కంచంలో మట్టి పోసుకుని "అయ్యా, బువ్వ!" అంటున్నాడు? దైవపూజకు గొంపోబడే పువ్వుల్లా కొందరు లాంఛనాలతో వెళ్లిపోతుంటే, మంగమ్మ ఎందుకు రాలిన ఎండుటాకులా, అనాథగా కొట్టుకు పోయింది? కారణమేమి? ఈ తప్పు ఎవరిది? గంగయ్యదే అనుకుందామా? అతనేం చేశాడు? పెళ్లి చేసుకున్నాడు. పిల్లల్ని కనుక్కున్నాడు. వారిని పోషించడానికి రెక్కలు ముక్కలు చేసుకున్నాడు. కూలీ నాలీ దొరకని వేళల్లో బిచ్చమెత్తుకున్నాడు. బ్రతకటానికిచ్చిన శరీరంతో మనిషి పోగల ఋజుమార్గం అంతకంటే ఇంకేమున్నది?

తప్పో, ఒప్పో జవాబు 'విధి' అనుకుంటాను.

చల్లారిన పొయ్యిలోని బూడిద గాలికి రేగినట్లు ఆకాశంలో మబ్బులు కమ్ముకుంటున్నాయి. ఎండను ఒడిబట్టుకొంటున్నాయి. మళ్లీ అంతలోనే మబ్బు విడిచిన ఎండ సూదుల వానలా నేలమీద కురుస్తున్నది.

గంట పదకొండైంది. గంట మోగింది. పిల్లలందరు ఇళ్లకు దారితీశారు. రోడ్డులోకి వచ్చాను. గంగయ్య పైసలన్నీ పోగుజేసి బొడ్డున దోపుకుంటున్నాడు. కుర్రవాడు "అయ్యా, బువ్వ" అంటున్నాడు. శవం మీదికి ఎండ పాకింది. పాకీవాళ్ల లాగుడుబండి శవం పక్కన నిలిచి ఉన్నది. బండి దగ్గిర ఇద్దరు పాకీవాళ్లున్నారు.

'అన్నలారా! ఇందరు భాగ్యవంతులున్నారు. ఒక అనాథ శవానికి సంస్కారం జరిపే పుణ్యం మీకే దక్కింది. మీరు పుణ్యధనులు!'

ఇల్లు చేరుకున్నాను. ఆలస్యంగా భోజనం చేశాను. ఇంటి ముందరివైపున గదిలో కిటికీ పక్కన వాలు కుర్చీలోకి చేరగిలబడ్డాను. కాకిపిల్లల అరుపులు విన బడ్డాయి. కిటికీలోంచి రావిచెట్టులోకి చూపు సారించాను. కాకిగూడు కనిపిస్తున్నది. తల్లి తన పిల్లలకు ఆహారం కుడుపుతున్నది.

బడి ముందర కనిపించిన దృశ్యం ఇంకా కళ్లకు కట్టినట్లే ఉంది. ఈపాటికి అంతా అయిపోయి ఉంటుంది. గంగయ్య తన పిల్లలకు తల్లీ, తండ్రీ తానుగా మిగిలిపోయి ఉంటాడు.

ఎంతసేపు గడిచిందో తెలియదు. బడికి వేళ కావడంతో పైకి లేచాను. కిటికీలోనుండి, రావిచెట్టు కింద గంగయ్య, అతని పిల్లలు కనిపించారు. మండుతూన్న పొయ్యిమీదినుండి గంగయ్య గిన్నె కిందికి దించాడు. పొయ్యి ఆర్పాడు. డబ్బా తీసుకుని వీథివార కొళాయి దగ్గిరికి వెళ్లి నీళ్లు పట్టుకుంటున్నాడు. కుర్రవాడు రాగాలు తీస్తూ ఏడుస్తున్నాడు. బడిలో పాడే ప్రార్థనగీతం జ్ఞప్తికి వచ్చింది.

'ఆహాహా! నీ భాగ్యమె మాతా!'

ముఖం కడుక్కుని, చొక్కా తొడుగుకొని వీథిలోకి వచ్చాను. గంగయ్య చెట్టునీడన పిల్లలను కూర్చోబెట్టు కుని, కంచంలో అన్నం కలిపి వారికి తినిపిస్తున్నాడు. పిల్లవాడు అన్నం తినక, "అమ్మ! అమ్మ!" అంటూ మారాం చేస్తున్నాడు.

"అమ్మ వొస్తుందిగా! బువ్వ తినయ్యా!" అంటు న్నాడు గంగయ్య.

"అమ్మ తినిపించాలి!"

పెద్దపిల్ల వాడి భుజంమీద చేయి వేసింది. "నేను అమ్మనంట! నువ్వు బువ్వ తిను!" అంటూ కంచంలోంచి అన్నం చేతికి తీసుకొన్నది. వాడు ఏడుపు మాని నోరు తెరిచాడు.

గంగయ్య వాళ్లను చూస్తూ కూర్చున్నాడు. [illegible] ముఖం తృప్తితో నిండింది. పెదవులమీదికి [illegible] లాంటి చిరునవ్వు పాకింది. కళ్లల్లోనుండి [illegible] మంటూ అశ్రువృష్టి కురిసింది.

కరిగిపోయిన ఆశల్లాంటి కన్నీళ్లు! [illegible] నిలుపుకొన్న ఆశలాంటి చిరునవ్వు! [illegible] తోడును పోగొట్టుకున్న అనల్ప దుఃఖం. [illegible] కడుపునిండిన అల్పసంతోషం.

చిటారుకొమ్మల్లో చిగురుటాకులు [illegible] తున్నాయి. నేలరాలిన పండుటాకులు ఎండి, గాలి [illegible] పోతున్నాయి.

చురచురలాడే ఎండలో టపటపమని [illegible] పడుతున్నాయి!

'హే కరుణానిధీ! ఈ నవ్వే పెదవులను, [illegible] కళ్లను చూచి వెన్నలా కరిగే మతిమెత్తని గుండెలకు పరిపూర్ణారోగ్యాన్ని ప్రసాదించు, స్వామీ!' ★

వచ్చే సంచికనుంచి

మౌంట్‌బాటన్ సతి మధుర గాథ

భారతదేశం స్వతంత్రమైన సమయంలో లార్డ్ మౌంట్‌బాటన్ గవర్నర్ జనరల్‌గా ఉన్నారు. వర్తమాన చరిత్రలో అతి ముఖ్యమైన ఆ సమయంలో మౌంట్‌బాటన్ దంపతులు కీలకపాత్ర నిర్వహించారు.

గాంధీజీతో, నెహ్రూ కుటుంబంతో అతి సన్నిహితులుగా ఉన్నారు.

మౌంట్‌బాటన్ సతి మఊపురాని గాథను యథాక్రమంగా వచ్చే సంచికనుంచి ఆంధ్రప్రభ సచిత్ర వారపత్రికలో ప్రకటించనున్నాము.

— ఎడిటర్